

Др Кезун Перовић¹
Мр Десанка Паљевић
Др Дарко Мандић

ПАТОЛОШКО - АНАТОМСКА СЕКЦИЈА (ОБДУКЦИЈА ЛЕШЕВА) (Из историје црногорског ветеринарства)

На основу оскудног броја сачуваних докумената Министарства унутрашњих дјела, Санитетског и Привредног одјељења може се видјети да су марвени љекари придавали изузетну важност патолошко-анатомској секцији угинуле животиње с обзиром да поред добре узете анамнезе, епизоотолошке ситуације и клиничке слике нијесу имали никаквих других могућности за постављање коначне дијагнозе болести.

На то најбоље указује оштро упозорење и опомена за већу ефикасност Привредног одјељењу (МУД, ПО. бр. 2201/2/16) 1909. године, од стране обласног марвеног љекара из Подгорице др Ф.Квадрелија чији већи дио дословно наводимо:

..... Ја као стручан човјек морам предочити моме надлештву да док ја добијем ваш одговор лешина не може да чека незакопата, а кад ми буде стигло ваше наређење да имам поћи на лицу мјеста, наћи ћу лешину да је закопата и онда обзиром на хигијену ја је нећу смјети раскопати јер је нећу моћи секширати и није ми могуће да поставим дијагнозу.

Какве могу ја тада санитарне мјере предузети, хоћу ли стоку ставити у контумац која је имала додира са угинулом животињом, како наредити власнику дезинфекцију штале и свега осталог. Ја немам такву савјест да могу сељаку нешто наредити да изврши кад у то нијесам потпуно увјерен, морам написати петнаестодневни извјештај, а на основу чега."

У поглављу IV Ветеринарско-полицијских мјера борбе против сточних зараза уопште Санитетског зборника било је предвиђено:

..... Ако по мишљењу државног ветеринара ради тога да се докаже да је та сточна болест приљепчива, треба да се какво сумњиво грло распара, а нема под руком лешине, Окружно начелство може наредити да се једно сумњиво грло закоље.

У случају да се нађе да убијено грло није болесно од заразне болести, надокнадити ће се из државне касе онолико колико је оно вријеђело с одбитком вриједности оног, што је власник за себе употребио од заражене животиње", (Сз. стр. 50, чл. 6, 1891. године). Наведени члан ветеринарско-полицијских мјера Санитетског зборника давао је одријешене руке марвеном љекару да увијек може искористити могућност потребне секције сумњиве животиње у циљу доношења што тачније, боље речено тачне, дијагнозе код неке сточне заразе.

¹ Др Кезун Перовић, научни сарадник; Мр Десанка Паљевић, асистент;
Др Дарко Мандић, научни савјетник;

Протокол секције марвеног љекара са терена писан је читким и прегледним рукописом, устаљеним редосљедом текућих радњи и кратким прецизним описом патолошко-анатомских промјена на лешу и унутрашњим органима са коначном дијагнозом болести.

Илустрације ради, садржај неколико примјерака доносимо у цјелини:

К - броју 874

ПРОТОКОЛ СЕКЦИЈЕ

Предузет у Матагужима - Зета, на липсалој крави Марка Поповића због контумације узрока липсаћа.

Спољашњи преглед:

1. Лешина краве јако надута,
2. Из уста, ноздрва и чмара цури црна густа крв.

Унутрашњи преглед:

3. Сви унутрашњи органи у другом стадијуму труљења са непријатним мирисом
4. Слезина већа него нормално, црна као катран и трула,
5. Црна утробница и бијела утробница труле су и у себи садрже једну црну густу масу,
6. Танко и дебело цријево на површини са црним пјегама, а унутра савим црно,

Мишљење:

На основу тачке 1 и 2 спољашњег прегледа, а поготово на основу тачке 3, 4, 5 и 6 унутрашњег прегледа грло је липсало од антракса.

Цетиње
30. Августа 1908.
(МУД. ПО. бр. 1776/2/9, 1908. године)

Обласни марвени лјекар
Др Ђорђије Стефанели

К - броју 513

ПРОТОКОЛ СЕКЦИЈЕ

Предузет на липсалом волу Илије Раичевића због контумације и сумње на травник.

Спољашњи преглед:

1. Лешина веома надута а кожа тврда
2. Из уста цури црна крв а из ноздрва густа крвава слина,

Унутрашњи преглед:

3. Унутрашњи органи трули,
4. Обадије бијеле утробнице и црна утробница на површини и унутра црне, и у себи садрже једну велику количину једне густе црне масе,
5. Слезина трула и црна,

Мишљење:

На основу тачке 1 и 2 спољашњег прегледа и на основу тачке 3, 4 и 5 унутрашњег прегледа во је липсао од акутног антракса

Подгорица
7. Маја 1908.

Обласни марвени лекар
Др Ђорђије Стефанели

(МУД. бр. 886/8, 1908. године)

К - броју 1078

ПРОТОКОЛ СЕКЦИЈЕ

Предузет у Граховици и Горњем Пољу на два липсала коња Тодора Вучетића и Богољуба Вујадиновића због конутмације и узрока липсавања.

Спољашњи преглед:

1. Оба коња надута,
2. На површини коже мале уздигнуте, гнојаве, округле ранице
3. Из ноздрва цури једна гнојава густа слуз.

Унутрашњи преглед:

4. У ноздрвама се налази једна повећа гнојава жута са сукрвицом помијешана маса,
5. На слузници ноздрва мале гнојаве ранице и дугуљасте тачке,
6. У горњим каналима ноздрва повеће су гнојем покривене ране.

На основу тачке 2 и 3 спољашњег и на основу тачке 4, 5 и 6 унутрашњег прегледа издајем за липсале коње следеће

Мишљење:

Оба коња липсала су од сакагије

Никшић
7. XII 1910.

Обласни марвени лекар
Др Ђорђије Стефани

(МУД. бр. 1617/2/21, 1910. године)

Протокол секције у највећем броју случајева био је саставни дио извјештаја марвеног лекара са терена, достављеног по обављеном послу Санитетском, односно Привредном одјељењу, што је њиховом начелнику давало јасну слику стања и предузетих мјера у конкретном случају (МУД. ПО. бр. 954/8 1908. године).

Када је год за то било могућности, већи број угинулих животиња, секција је редовно рађена на већем броју са циљем постављања што тачније дијагнозе, изузев код антракса, гдје је марвени лекар настојао отворити што мањи број лешева (МУД. ПО. бр. 5/14/6, 1908. године).

Секцију леша угинуле, ради заразе убијене или сумњиве животиње могао је вршити само марвени или хумани лекар, док је ова радња сваком другом нестручном лицу била најстроже забрањена и строго кажњавана (Сз. стр. 50, чл. 6, 1891. године).

Протокол секције који је писао марвени лекар на основу којег је капетански - општински или већи суд решавао одређени спор, морао је бити прецизно и јасно формулисан, што је било изричито наглашено расписом Министарства унутрашњих дјела (МУД. СО. бр. 440/3/1) 1900. године:

„... да се убудуће сви лекари морају држати свих оних упутстава које прописује судско-медицинска пракса”.

Окружни (обласни) марвени лекар је у свом дјеловодном протоколу редовно уписивао, по доласку са терена, да ли је или не рађена секција угинулих животиња, на ком броју лешева, нађену дијагнозу са назначеним бројем протокола секције упућеног уз извјештај са терена Санитетском односно Привредном одјељењу (МУД. СО. бр. 427/5, 1902. године).

За секцију сваког крупног грла код сумње на неку од сточних зараза и издавање протокола секције марвени лекар добијао је 2, а ситног грла 1 форинту (Сз. стр. 30, чл.8, 1891. године).

Скраћенице у тексту

МУД	.....	Министарство унутрашњих дјела
СО	.....	Санитетско одјељење (МУД)
ПО	.....	Привредно одјељење (МУД.)
Сз	.....	Санитетски зборник (1891)